

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 7/2013

Arménie v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

—
Listopad 2013

Arménie v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

—

Václav Lídí

12. listopad 2013

Briefing Paper 7/2013

Arménie v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

–
Listopad 2013

I přes výrazně složitější geopolitickou pozici než v případě Gruzie, se Arménii v posledních letech dařilo zároveň následovat proevropskou politiku a příliš nezhoršovat vztahy se svým strategickým partnerem Ruskem. Avšak tento přístup nazvaný arménským ministerstvem zahraničí „**politika komplementarity**“, dosáhl v letošním roce svých limitů. Jerevan se musel jednoznačně rozhodnout mezi zapojením do západních integračních struktur vedeným především hospodářskými zájmy země, anebo **integrací do proruské Eurasijské unie** ovlivněnou bezpečnostními zájmy. Na počátku září 2013 se arménský prezident Serž Sarkisjan rozhodl po silném nátlaku ze strany Ruska pro eurasijskou variantu.

Dohoda o partnerství a spolupráci mezi Arménií a EU vstoupila v platnost stejně jako v případě Gruzie v roce 1999. V roce 2004 byla Arménie zahrnuta do Evropské politiky sousedství (ENP) a o pět let později do Východního partnerství (VP). V současné době stejně jako v případě Gruzie probíhá harmonizace arménské vízové legislativy s evropskou. Od roku 2013 navíc Arménie sama jednostranně zrušila vízovou povinnost pro občany EU. **Jednání o asociační dohodě a DCFTA byla úspěšně dokončena v červenci 2013** a stejně jako v případě Gruzie se očekávalo, že ve Vilniusu bude zahájen schvalovací proces obou dokumentů. Avšak 3. září 2013, tedy šest týdnů po ukončení jednání, arménský prezident na návštěvě svého ruského protějšku Vladimira Putina oznámil, že jeho **země vstoupí do Celní unie** Ruska, Kazachstánu a Běloruska. Ta by se měla v roce 2015 transformovat do Eurasijské hospodářské unie. Jak vzápětí poznamenali představitelé EU, nejenže se jedná o nečekaný obrat arménské zahraniční politiky, ale navíc vstup země do Celní unie Ruska, Kazachstánu a Běloruska **není kompatibilní se vstupem do zóny volného obchodu EU**. Toto rozhodnutí tedy smetlo ze stolu jak podpis DCFTA, tak i asociační dohody a do velké míry zmrazilo možnost dalšího rozvoje vztahů mezi EU a Jerevanem.

Tlak, který Moskva na Arménii v posledních měsících vyvinula, je snad srovnatelný v posledních letech pouze s invazí do Gruzie v roce 2008. A stejně jako v případě gruzínské války má toto jednání nejen sloužit k tomu, aby udrželo Rusko Arménii ve sféře svého vlivu, ale také k tomu, aby bylo **výstrahou dalším státům „blízkého zahraničí“**. Po válce o Náhorní Karabach z počátku devadesátých let je Arménie naprosto závislá na ruských bezpečnostních garancích proti Ázerbájdžánu, který v poslední době začal investovat zisky z exportu uhlovodíků do modernizace a posílení vlastní armády. Základním kamenem arménské bezpečnostní strategie je členství v **Organizaci smlouvy o kolektivní bezpečnosti (ODKB)** neformálně vedené Ruskem. Členství v tomto vojenském bloku umožňuje Arménům výcvik důstojníků na ruských vojenských školách a především nákup vojenské techniky za vnitřní ruské ceny. Pod hlavičkou této organizace je na arménském území v Gyumri umístěna ruská vojenská základna. Její pronájem byl původně smluvně dohodnut do roku 2020, ale před dvěma lety došlo k prodloužení nájemní smlouvy do roku 2044. Navíc je země silně izolovaná kvůli tomu, že od počátku konfliktu s Baku je uzavřena společná hranice jak s Ázerbájdžánem, tak s jeho spojencem Tureckem. Otevřené hranice má proto Arménie pouze s Íránem a Gruzii. **Rusko je v současnosti největším obchodním**

Briefing Paper 7/2013

Arménie v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

–
Listopad 2013

partnerem Arménie, jen loni narostl vzájemný obchod o 22 % na 910 milionů eur. Rusko je také největším místním zahraničním investorem. V minulém roce v zemi, jejíž HDP činilo 9,9 miliardy eur, investovalo 2,27 miliard. Velká část arménské ekonomiky je navíc v ruských rukou, především se jedná o energetický, dopravní, telekomunikační a těžební sektor.

Na počátku letošního roku začalo Rusko Arménii v podstatě vydírat prudkým zvyšováním ceny zemního plynu, na jehož dodávkách je země z velké části závislá. Posléze přicházely z ruských oficiálních míst různé výhrůžky jako například to, že Moskva zavede pro Arménii vízovou povinnost či vyžene všechny arménské gastarbeitery, kteří v Rusku pracují. Poslední pomyslnou kapkou bylo to, když Rusko uveřejnilo, že jen v minulém roce prodalo do Ázerbájdžánu těžké zbraně v hodnotě více než miliardy dolarů. Arménským představitelům se tak potvrdila obava, kterou měli již delší dobu o tom, že Rusko zásobuje v **karabašském konfliktu** zbraněmi obě strany a jeho cílem není vyřešení konfliktu, ale naopak řízená eskalace vedoucí k podřízení obou zemí.

V květnu 2012 se v Arménii uskutečnily parlamentní volby, v únoru 2013 prezidentské volby a nakonec v květnu 2013 volby komunální. Ve všech těchto případech zvítězila **Republikánská strana Arménie Serže Sarkisjana**, který také obhájil prezidentský mandát. Všechny troje volby byly označeny EU za výrazný pokrok, alespoň v porovnání s parlamentními volbami 2008, kdy v následných střetech s policií zahynulo deset osob. Přesto Unie kritizovala použití administrativních zdrojů státu k podpoře vládnoucí strany, kupování voličů, znemožnění účasti některým opozičním politikům a nízkou důvěru voličů ve výsledky voleb. Právě představitelé opozice podporují posílení proevropské politiky a integraci do západních struktur, kdežto Sarkisjan v minulosti dokázal, že uznává závislost na Rusku, ale rozhodně mu nevádí, pokud mu EU nabízí finanční pomoc.

V letošním roce arménská „politika komplementarity“ víceméně zkrachovala. I přes šok, který představovalo odmítnutí asociační dohody s EU, je nutné si uvědomit, že bylo naopak velmi překvapivé, že se Jerevanu podařilo tak dlouho úspěšně vyvažovat ruské zájmy v oblasti a proevropský kurz. Arménská snaha o teritoriální integritu a etnickou homogenitu nakonec ve výsledku podkopala hospodářskou a zahraničně-politickou suverenitu země, která po vstupu do Eurasijské unie bude pod naprostým vlivem Ruska. Nicméně by bylo chybou, kdyby EU na arménskou integraci úplně rezignovala. Už jenom proto, že není vůbec jasné, jak stabilní a perspektivní je celý eurasijský projekt a jak silnou pozici ve skutečnosti má současný ruský režim, který tento projekt inicioval. EU může přistoupit k rozdělení VP na rychlejší a pomalejší proud, s tím že v Arménii by se věnovala především řešení otázky Náhorního Karabachu, budování demokratických institucí a posilování občanské společnosti, mimo jiné v rámci Fóra občanské společnosti VP. Pokud by v budoucnu Gruzie skutečně získala kandidátský status, jednalo by se i o významný signál směrem k arménské vládnoucí elitě.

Zdroje

- Blank, Stephen. "Is the Ice Cracking Around Nagorno-Karabakh." *Central Asia – Caucasus Analyst* 6 (2013).
- Blank, Stephen. "Russia Pressures Armenia to Join Customs Union." *Central Asia – Caucasus Analyst* 8 (2013).
- Blank, Stephen. "Russia's Principled Caucasus Policy." *Central Asia – Caucasus Analyst* 10 (2013).
- Cornell, Svante E. et al. *Caucasus: A Challenge for Europe*. (Stockholm: The Central Asia and Caucasus Institute – Silk Road Studies Program, 2006).
- Cornell, Svante E. et al. *The Wider Black Sea Region: An Emerging Hub in European Security*. (Stockholm: The Central Asia and Caucasus Institute – Silk Road Studies Program, 2006).
- Frost, Alexander. "The Collective Security Treaty Organization, the Shanghai Cooperation Organization, and Russia's Strategic Goals in Central Asia." *China and Eurasia Forum Quarterly* 7 (2009): 83-102.
- Grigoryan, Armen. "Armenia Chooses Customs Union over EU Association Agreement." *Central Asia – Caucasus Analyst* 9 (2013).
- Halbach, Uwe. "Vladimir Putin's Eurasian Union: A New Integration Project for the CIS Region?" *Stiftung Wissenschaft und Politik Comments* 51 (2011): 1-4.
- Hikari Cecire, Michail. "Turkey-Georgia-Azerbaijan: Trilateralism and the Future Black Sea Regional Geopolitics." *Central Asia – Caucasus Analyst* 10 (2013).
- Ismailov, Eldar et al. *Central Asia 2008: Analytical Annual*. Stockholm: Central Asia and Caucasus Press, 2009.
- Kempe, Iris et al. "Post-Elections Armenia." *Caucasus Analytical Digest* 53-54 (2013).
- Kempe, Iris et al. "The South Caucasus between the EU and the Eurasian Union." *Caucasus Analytical Digest* 51-53 (2013).
- Popescu, Nicu. "Behind and Beyond Armenia's Choice." *EU Institute for Security Studies: Issue Alert* 35 (2013).
- Puppo, Lili Di et al. "The Foreign Policy of Armenia and Georgia." *Caucasus Analytical Digest* 37 (2012).
- Puppo, Lili Di et al. "The Role of the European Union in the South Caucasus." *Caucasus Analytical Digest* 35-36 (2012).
- Sadowski, Rafal. *Partnership in Times of Crisis: Challenges for the Eastern European Countries' Integration with Europe*. (Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2013).
- Tsereteli, Mamuka. "Why the South Caucasus Needs A Stronger US and EU Policy." *Central Asia – Caucasus Analyst* 5 (2013).
- Zhorzholiani, Archil. "Will Georgia Follow Armenia's Path towards Eurasian Union?" *Central Asia – Caucasus Analyst* 9 (2013).
- www.czso.cz, www.businessinfo.cz
- <http://lenta.ru>, www.novayagazeta.ru
- <http://data.worldbank.org>, www.euractiv.com
- www.eap-index.eu, www.eap-csf.eu
- <http://eeas.europa.eu/enp>
- www.crrccenters.org/caucasusbarometer

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám doma i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v České republice.

K dosažení svých cílů AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar Asociace pro mezinárodní otázky se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jádrem VC AMO je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízíme odbornou expertízu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

